

Az MKE 80. jubileumi konferenciája
2015. november 25.

Sinikka Sipilä:

A könyvtárak és az átalakulás (Libraries and Transformation)¹

Kedves Kollégák!

Mai előadásom témája: A könyvtárak és az átalakulás. Az IFLA és a könyvtárak számára most a legkritikusabb kérdés az, hogy melyek azok a jelenlegi vagy most felmerülő trendek, melyek befolyásolni fogják az információhoz/tudáshoz való hozzáférést a nyilvános és a magánszféra területén, valamint hogy milyen hatással lesznek ezek a társadalom egészére és különösen a könyvtárakra? Ezen kívül miként reagáltak a könyvtárak ezekre a trendekre? Hogyan kellene a könyvtárakat átalakítani, hogy felhasználói közösségeik igényeinek legjobban megfeleljenek? Hogyan kellene optimálisan megtervezni létesítményeiket és szolgáltatásaikat?

A Trend jelentés

Amikor a könyvtárak átalakulásáról beszélünk, rendelkezésünkre áll egy jó eszköz a kérdések megközelítéséhez, a 2013-as IFLA világkongresszusán, Singapore-ban bemutatott IFLA Trend jelentés. Az IFLA Trend jelentés olyan jól részletezett lehetőségeket kínál a világ könyvtárai számára, amelyek segítik őket abban, hogy elhelyezzék magukat nemzetközi szinten a kibontakozó digitális információs környezetben és, hogy tájékoztassa őket ezen tevékenységek várható társadalmi, kulturális, gazdasági és jogi következményeiről. A jelentés nem csak valamennyi könyvtártípus könyvtárosai számára képvisel hasznos forrást, hanem a döntéshozóknak és a nyilvánosságoknak is, mivel valamennyi érintett számára tisztázza a könyvtárak elengedhetetlen szerepét a digitális korban. Az IFLA és szakértői öt trendet azonosítottak, amelyek hatással lesznek a digitális környezetre, melyben a könyvtárak működnek.

1. TREND - AZ ÚJ TECHNOLÓGIA KITERJESZTI AZ INFORMÁCIÓHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉST,
UGYANAKKOR KORLÁTOKAT IS ÁLLÍT

A folyamatosan terjeszkedő digitális univerzumban emelkedni fog az olyan információs műveltségi készségek értéke, mint az olvasás és a digitális eszközök használatának kompetenciája. Egyre több területen akadályokba fog ütközni azok bevonása, akik nem rendelkeznek ezekkel a készségekkel.

¹ Az előadást fordította: Dávid Boglárka

Az új online üzleti modellek természete jelentős befolyással lesz arra, hogy ki lesz képes sikeresen birtokolni, megosztani vagy elérni az információk tartalmakat, valamint profitálni belőlük.

2. TREND - AZ ONLINE TANULÁS ÁT FOGJA ALAKÍTANI ÉS MEG FOGJA BONTANI A HAGYOMÁNYOS OKTATÁST

Az elérhető online oktatási források gyors globális terjedése a tanulási lehetőségeket bővíti, olcsóbbá és könnyebben elérhetővé teszi. Megnövekszik az élethosszig tartó tanulás értéke és a nem intézményes, valamint az informális oktatás elismerése.

3. TREND - AZ ADATVÉDELEM ÉS A MAGÁNÉLET HATÁRAI ÚJRADEFINIÁLÓDNAK

A kormányok és cégek birtokában lévő adathalmazok kiterjesztése támogatni fogja az egyének fejlett profilozását, míg a kommunikációs adatok megfigyelésének és szűrésének kifinomult módszerei ezen egyének nyomon követését olcsóbbá és könnyebbé fogják tenni. Az egyén magánéletére és az online világba vetett bizalomra nézve komoly következményekkel lehet számolni.

4. TREND - A HIPER-ÖSSZEKAPCSOLT TÁRSADALMAKBAN ÚJ HANGOK FOGNAK MEGJELENNI ÉS SZEREPET KAPNI

Több lehetőség lesz a közös cselekvésre, amely lehetővé teszi az új hangok és vélemények formálódását, megjelenését akár kormányzati, vagy kormányok közötti szinten is. A nyitott kormányzati kezdeményezések és az állami szektor adataihoz való hozzáférés nagyobb átlátszósághoz és állampolgár-központú közszolgáltatásokhoz fog vezetni.

5. TREND - GLOBÁLIS INFORMÁCIÓS GAZDASÁGUNKAT ÁTALAKÍTIJÁK AZ ÚJ TECHNOLÓGIÁK

A mobileszközök elburjánzása, hálózatba kapcsolt szenzorok a készülékekben és az infrastruktúrában, a 3D nyomtatás és a nyelvi fordító technológiák átalakítják a globális információs gazdaságot. A meglévő üzleti modellek több iparágban kreatív bomlást fognak tapasztalni. Az innovációra is alkalmas eszközök segítenek abban, hogy az emberek idősebb korukban is aktívak maradjanak gazdaságilag, bármely részén is élnek a világnak.

Ha önmagukban nézzük a trendeket, azt gondolhatjuk: "És? Mi van akkor? Ezt már tudjuk." Azonban ezek a trendek gyorsan fejlődnek, alakulnak és hamarosan összeütköznek, vagy lehet, hogy már ütköznek is egymással – olyan visszaverődéseket keltve, amelyek végighullámszanak a könyvtárak szolgáltatásain és hatással lesznek azok legbenső identitására világszerte.

Áttekintettük a könyvtárak számára felmerülő kérdéseket azokon a pontokon, melyeken összeütközésbe kerülnek a trendekkel. Megpróbáltuk feltenni a kérdést, hogy milyen hatással lehetnek ezek a trendek a könyvtárak jelenlegi és jövőbeni működésére.

A trendekre tekintve én azt látom, hogy mindegyik kapcsolódik a technológiához. Legyen az a trend az oktatás, a magánélet, vagy a kulturális örökség, valamilyen módon mindet formálja a technológia. Ebben a tekintetben a Trend jelentésből az szűrhető le, hogy ez a fejlődő technológia hogyan hat életünkre, társadalmunkra. A technológia az összekötő kapocs.

Miután az IFLA megjelentette a Trend jelentést Singapore-ban 2013 augusztusában, a trendeket 18 nyelvre fordították le és könyvtárosok megtárgyalták a világ minden részén. Néhány eszmecseréről jelentés megjelent az IFLA honlapjára. Érdekes megismerni, hogy a világ különböző részein a trendeket miképp magyarázzák és adaptálják, hiszen a technológiai fejlettség annyira eltérő régióként és országokként. Például Bulgáriában egy workshopon a résztvevők meghatározták, hogy milyen intézkedéseket kell tenniük a könyvtáraknak a közeljövőben és min kell változtatni. Az első három kulcsfontosságú intézkedés ez volt:

- 1) Az erőforrások, kapacitás építése. Először a személyzeté, hogy gondoskodni tudjanak a használói igényekről és válaszolni tudjanak rájuk.
- 2) Növekvő digitális jelenlét. Bármikor elérhetőnek lenni a használó számára, mindig legyen online.
- 3) A digitális szakadék csökkentése a hátrányos helyzetű csoportok támogatásával.

Ezek olyan intézkedések, amelyeket a könyvtárak sok országban most terveznek végrehajtani vagy már végre is hajtottak. Új típusú koncepciókat is kell találnunk a könyvtári szolgáltatások és létesítmények számára, hogy minél jobban megfeleljenek a változó igényeknek és megbirkózzanak a kihívásokkal, amelyekkel a könyvtárak a digitális korszakban szembesülnek.

Új könyvtárak Finnországban

A könyvtárak digitális korban betöltött új szerepével foglalkozott Natalie Vallet, aki Belgiumban és Hollandiában tanulmányozott könyvtárakat. Úgy találta, hogy új könyvtárak fejlesztése a helyi önkormányzatok számára kipróbált és tesztelt mód a város profiljának erősítésére, gyakran meghatározó építészeti alkotás létrehozásával a szerencsés. Hozzátette, hogy az ilyen városközponti presztízs könyvtári projektek ráirányítják a figyelmet az olyan kevésbé látványos könyvtárakra is, amelyek fontos szerepet játszanak az adott lokális társadalomközösségi szintjén.

Finnországban sok példa van az ilyen fejlesztésekre, én most három könyvtárat fogok bemutatni. Kettő közülük közkönyvtár, Helsinkiben és Seinäjokiban, a harmadik a Helsinkii Egyetem Központi Könyvtára, a Kaisa Ház. Mindhárom könyvtár rendelkezik az alábbi tipikus jellemzőkkel:

- finn építészet tipikus alkotásai
- nyitott, világos, tágas, rugalmas, vonzó

- használóközpontúság
- külön terekkel rendelkeznek a csendes munka, a csoportos tevékenységek, a kreativitás, és a rekreáció céljaira
- a használókkal és partnerekkel közösen tervezett szolgáltatások és létesítmények
- fejlett technológiát használnak

Helsinki Központi Könyvtár

Az új Helsinki Központi Könyvtár építési munkálatai mindössze néhány hónapja kezdődtek meg. 2018-ban fog megnyílni, a Helsinkiben és azon kívül élők új típusú közösségi központja és találkozóhelye lesz. Előreláthatólag napi 10.000 látogató fog áthaladni kapuin.

Helsinki oktatási és kulturális ügyekért felelős alpolgármestere, Ritva Viljanen mondta: *“Helsinki a közösség iránti növekvő érzékkel rendelkező városként épül, mivel népességünk gyorsan nő. A Központi Könyvtár a városi kultúra változatos találkozóhelye lesz Helsinki lakosai és látogatói számára. Sok örömet és kultúrát, valamint új gondolatokat hoz számunkra.”*

A könyvtár három emelete különböző területekre lesz osztva, ahol a földszinten sokféle szolgáltatás kap helyet, a középső szint az ún. Guruk Padlása, a legfelső pedig a Könyvmennország, mivel a hagyományos könyvtár az épület tetején helyezkedik el.

Az új központi könyvtárral Helsinkiben egy kivételesen szép, modern városközpont valósul meg, amely magába foglalja a Parlament épületét, a Zenei Központot, a Finlandia Házat, a Sanoma Média Házat, a Kiasma Kortárs Művészeti Múzeumot, valamint a Központi Könyvtárat, mely az irodalmi művészeteket hozza be ebbe a környezetbe. Az épület a városközpontban egy egyedülállóan nyilvános tér fókuszaként szolgál. Olyan nem kereskedelmi városi helyszínt kínál, mely nyitva áll mindenki számára, jelentőségét az ott mozgó, cselekvő vagy egyszerűen csak jelen lévő emberektől fogja kapni.

Egy rövid videót mutatok be a tervről, arról, hogy fog funkcionálni, és hogy fog kinézni a könyvtár.

VIDEO - Seinäjoki Közkönyvtár – Vidéki Könyvtár

A második példa a Helsinkitől mintegy 300 kilométerre észak-nyugatra lévő Seinäjoki Közkönyvtár – Járási Vidéki, amelynek központi könyvtára magába foglalja az új Apila Könyvtárat (a képen bal oldalon), valamint a régi, de felújított Aalto Könyvtár (a jobb alsó sarokban). A két könyvtár egy alagúttal van összekapcsolva. “Apila” a lóhere finn neve, mivel a könyvtár alakja háromlevelű lóheréhez hasonlít, az Aalto név pedig a híres finn építész, Alvar Aalto nevét idézi, aki a régi könyvtárat tervezte 1965-ben.

A könyvtár kibővítésnek tervezésekor középpontban az az elképzelés állt, hogy a könyvtárat olyan vonzó helyé tegyék, mely minden generációt arra csábít, hogy bejöjjön a könyvtárba és olvasson. Nyilvánvaló, hogy az olvasás olyan alapvető készség, melyre életünk végéig

szükség van. Az 1. IFLA trend szerint az alapvető olvasás és információs műveltség támogatása és előmozdítása a könyvtárak központi funkciója lesz a digitális korban is. Ez különösen fontos most, amikor a könyvkölcsönzések száma mindenütt csökken, bizonyos mértékben még Finnországban is. Különösen a fiúk olvasnak egyre kevesebbet. A Seinäjoki Könyvtár valamit tenni akart ez ellen.

A könyvtár nagyon nyitott és világos. A földszinten található a hírek, újdonságok területe és a kávézó, a könyvvisszavevő automaták, a felnőtt szép- és szakirodalom, a gyermekrészleg és az olvasóterem. Az alagsorban kapott helyet a zenei, a film és az ifjúsági részleg. A földszint és az alagsor között van az ún. Olvasó lépcső, mely azt a célt szolgálja, hogy az emberek ráüljenek, olvassanak és ott töltsék idejüket. Minden eseményt ide szerveznek, az emberek a lépcsőkön ülnek, a színpad pedig lent van a zenei részlegen. A régi részhez, az Aalto Könyvtárhoz vezető alagút szintén a zenei részlegről indul.

A gyermekrészleg nagyon népszerű a könyvházaival, melyekben a gyerekek üldöghelhetnek, a külsejükön pedig könyvespolcok vannak adott témák szerint felosztva, a képeskönyveket könyvdobozokban helyezték el és egy hosszú, puha kanapét is találhatunk itt. A különálló Mesemondó Szoba erdőhöz hasonlít zöld színével és oszlopaival, melyeken kis lyukak vannak, ezeken keresztül mászhatnak a gyerekek. A könyvtárosok elmondták, hogy minden éjjel legalább egy gyerek sír mikor záráskor el kell hagynia a könyvtárat – csak egy kicsit szeretnének tovább maradni!

Megnyitása után a könyvtár használata jelentősen megnőtt. Míg korábban 3-400 látogatójuk volt egy nap, most akár 2000 is lehet naponta. Emellett a rendezvények száma is robbanásszerűen megnőtt az Apila Könyvtárban. A szolgáltatásokat a használókkal és a partnerekkel együttműködve tervezték meg. Mikor az új könyvtárat vonzóvá, tágassá, a vasárnapi nyitva tartásnak köszönhetően könnyebben hozzáférhetővé és sokféle igényre reagálóvá tették, az az olvasást is növelte. Az állományokat nem növelték, épp ellenkezőleg, csökkentették az új épület megnyitásakor.

A régebbi részben, az Aalto Könyvtárban kapott helyet a helyismereti gyűjtemény, csoportmunka és sokféle más tevékenység számára kialakított terek, mint pl. stúdió filmek és színházi csoportok számára, olvasóklubok, galéria kiállításokra és egy hangszigetelt szoba zenei gyakorláshoz.

Az egész könyvtár kihasználtsága teljes, a lakosok és az idelátogatók egyaránt szeretik. A TripAdvisor honlapon az utazók Seinäjoki legérdekesebb turisztikai látványosságává az Apila Könyvtárat választották. Az Aalto Könyvtár szintén vonzza a látogatókat, mivel az Alvar Aalto által tervezett épületeknek megvannak a maguk csodálói, nem csak építészek, hanem sok más Aalto-rajongó, akik a világ minden sarkából érkeznek ide. Seinäjoki város számára a könyvtáraknak gazdasági jelentőségük is van, mivel olyan turisztikai látványosságok, amelyek sok látogatót hoznak a városba. Az Apila Könyvtár megnyitójáról fogok bemutatni egy videó felvételt.

Helsinki Egyetem Központi Könyvtára, Kaisa Ház

A Helsinki Egyetem Központi Könyvtárát Kaisa Háznak hívják. Az Anttinen Oiva Arkkitechdit Rt. finn építészei tervezték, 2012-ben nyílt meg. A város szívében helyezkedik el, egy áruház helyén épült fel. Azt lerombolták és egy új könyvtárat emeltek. Az épületben a föld szintje fölött hét újonnan épült emelet, valamint négy földalatti renovált szint van. Az épületből a metróállomásra közvetlen bejárat nyílik. A cseréppel borított felület az épületet összekapcsolja a Kaisaniemenkatu utca környező vörös tégláépületeivel.

Korábban 11 kari könyvtár volt szétszóródva az egyetem városközponti campusán, mindet felváltotta a Kaisa Ház. Ez egy jelentős átalakulási folyamat volt a könyvtárak, azok alkalmazottai, valamint az egyetemi dolgozók és hallgatók számára egyaránt. 30 kilométernyi könyvet szállítottak el 20 000 dobozban 11 helyszínről a Kaisa Házba.

A Kaisa Háznak naponta 7000 látogatója van, a csúcs 8500 látogató, 2 millió évente, és a számuk növekszik. Nagyon népszerű központtá vált nem csak a hallgatók, hanem a lakosság és a látogatók számára is. Mind szeretik ezt a helyet, mely a munka és a tanulás céljaira kitűnően megtervezett, nem feledve a kikapcsolódást. Van egy kávézója, amely népszerű találkozóhellyé vált. A hallgatóknak saját pihenőszobájuk van, ahol frissítőket vehetnek és elfogyaszthatják a magukkal hozott ételüket. A hetedik emeleti nappali és erkély a kutatók és más használók számára a régi Birodalmi Központra néz. A könyvtárban sok zóna van pihenés céljára kényelmes székekkel.

Egy hangszigetelt dolgozó zóna különböző területeket kínál a csendes olvasás és a csoportmunka céljaira. A könyvtárban vannak csendes olvasószobák is. Színpompás bútorzat határozza meg a különböző zónákat, kontrasztot teremtve a világos belsőépítészettel. A bútorzat különböző időszakokból származó a finn dizájn gyűjteménye.

A Kaisa Ház jó példája az új típusú könyvtárnak, amely kitűnően szolgál eredeti céljának megfelelően egyetemi könyvtárként, ugyanakkor másokat is bevonz, akik a könyvtári szolgáltatásokat veszik igénybe, vagy csak odalátogatnak és élvezik a szép környezetet. A könyvtár mindenki számára nyitva áll és 15 éves kor felett bárki használója lehet. A könyvtár egyedülálló módon egyesíti az egyetemet a várossal és a társadalommal.

A Kaisa Hárról is mutatok egy rövid videót.

Konklúzió

Izgalmas digitális korunkban a könyvtárak átalakuló szerepeire nem fenyegetésként kell tekintenünk, hanem informatikus könyvtáros szakemberekként élénk állított kihívásként könyvtáraink megújítására, felpezsdítésére és átalakítására azért, hogy minél jobban megfeleljenek használóink változó igényeinek. A könyvtárak olyan sokat tudnak nyújtani a fejlődés támogatásában, nem egyszerűen csak hogy segítsék önkormányzatainkat fejlesztési

céljaik megvalósításában, hanem ennél fontosabb az, hogy biztosítsuk az állampolgárok számára lehetőségeik tökéletes kiteljesedését.

Amint az *Erős könyvtárak, erős társadalmak* IFLA elnökségi témám is jelzi, én hiszek abban, hogy a könyvtárak képesek hatást gyakorolni a társadalomra az állampolgárok élethosszig tartó tanulásának és oktatásának támogatásával, a kutatásokhoz és innovációkhoz való hozzáférés biztosításával, a kultúra és kikapcsolódás megbecsülésére való neveléssel, valamint a kreativitás előmozdításával. Ugyanakkor amennyiben könyvtárainkat erőssé akarjuk tenni és megtartani olyannak, aktívnak, agilisnak, rugalmasnak és elfogulatlanak kell lennünk, készen kell állni együttműködni és együtt dolgozni a felhasználókkal, döntéshozókkal, civil szervezetekkel, az anyaintézményekkel, mint az egyetemek vagy kutatóintézetek és minden más érintettel. Együtt meg tudjuk találni a könyvtárak számára a legjobb módját annak, hogy megerősítsék a környezetet melyben élünk és dolgozunk, így a társadalom minden szintjének javát is szolgálják a helyitől és regionálistól a nemzeti, sőt, globális szintig.

Befejezésül Sidney Sheldon szavait szeretném idézni, aki minden idők legsikeresebb íróinak egyike, és akinek könyvei sok olvasót vonzanak könyvtárainkba. Ő mondta: *“A könyvtárak tárolják azt az energiát, amely a képzeletet táplálja. Ablakot nyitnak a világra, és felfedezésre, teljesítésre ösztönöznek, hozzájárulnak életünk minőségének javításához. A könyvtárak jobbá teszik az életet.”*

Köszönöm a figyelmüket!